

BANKLARDA MUAMMOLI KREDITLARNI KAMAYTIRISH YO'LLARI

Sayridinov Ilhomjom Qumriddin ogli

Milliy bank Mirzo Ulugbek BXM Biznes mijozlarini kreditlash bo'limi Bosh mutaxassisi

Annotatsiya: *Muammoli qarzar bilan ishlash usullari. Muammoli qarzar bilan ishlashning bir nechta instrumental usullari mavjud. Ular kreditor va qarz oluvchi o'rtasida mavjud bo'lgan shartnomaviy kredit majburiyatlarini o'zgartirish yoki bekor qilishga yoki ular o'rtasida yangi huquqiy munosabatlarning paydo bo'lishiga qaratilgan bo'lib, buning natijasida oldingi kredit munosabatlari qarz oluvchi tomonidan paydo bo'lgan yangi majburiyatlarni bajarish orqali to'xtatiladi. Maqolada bank mijozlarining moliyaviy holatini prognozlash, baholash va yaqindan ishlash, ularning kreditlarini to'lash yo'llarini topish haqida so'z boradi. Ushbu usullardan biri o'z mijozlariga kredit berishdan oldin tadbirkorlik va biznes asoslarini va uni amalda qo'llashni o'rgatishdir.*

Kalit so'zlar: *bank tizimi, tijorat banklari, risklarni boshqarish, hisoblash modellari va usullari, biznesni rivojlantirish, biznes va tadbirkorlik, jismoniy shaxslarga beriladigan kreditlar, kreditlar, lizing, moliyalashtirish, konsalting, ta'lim, banklarning jamiyat oldidagi ijtimoiy javobgarligi.*

Bankda amalga oshiriladigan asosiy jarayonlardan biri bu kredit berishdir. Biroq, qarz oluvchilarning moliyaviy ahvoli yomonlashishi yoki ularning to'lovga layoqatsizligi tufayli muddati o'tgan qarzar paydo bo'ladi. Hozirgi vaqtda uning o'sishi bank hamjamiyatida eng ko'p muhokama qilinadigan masalalardan biridir. Shu munosabat bilan tadqiqot mavzusi dolzarbdir.

Birinchi yondashuv-bu kreditor va qarz oluvchi o'rtasidagi xatti-harakatlarning quyidagi belgilarini o'z ichiga olgan sheriklik xatti-harakati usuli:

- muammoli kredit munosabatlari tomonlarining tengligi;
- muammoli qarzlarni hal qilishni tanlashda kelishuv protseduralaridan foydalanish;
- muammoli kreditlar bilan ishlashni uslubiy ta'minlash (mavjudligidan iborat kredit tashkilotlari muammoli qarzlarni to'lash dasturlari);
- kreditni qayta tuzishning maqbul variantini va (yoki) kreditni to'lash usulini amalga oshirishda qarz beruvchiga kredit oluvchiga yordam berish.

Hozirgi vaqtda ko'plab banklar ushbu usuldan qarzdorlar bilan ishlashda foydalanadilar. Bunday muassasalar rahbarlari muammoli vaziyatni hal qilish jarayonida qarz oluvchilar bilan ishlashning ijobiy tomoni muhimligiga katta e'tibor berishadi, bu qarzdorlarga kreditni qonun bilan ruxsat etilgan barcha usullar bilan to'lashga imkon beradigan operatsiyalarni amalga oshirishda yordam berish orqali erishiladi. Maqsad shundaki, qarz oluvchi kreditni qaytarib beradi va shu bilan birga bank o'z mijozini yo'qotmaydi.

Ikkinchi yondashuv – kreditni qayta qurish usuli. Bunday holda, qarz beruvchi va qarz oluvchi ular o'rtasida mavjud bo'lgan kredit resurslaridan foydalanish shartlarini o'zgartiradilar va kreditni to'lash shartlarini o'zgartiradilar, kredit shartnomasi va garov shartnomasiga o'zgartirishlar kiritib, uning qaytarilishini ta'minlash shartlarini tuzatadilar va to'ldiradilar.

Ushbu usul kreditor va qarz oluvchining huquqiy munosabatlarini tugatishga emas, balki qarz oluvchi kredit resurslaridan foydalanishi, kreditni saqlash va qaytarish bo'yicha majburiyatlarini vijdonan bajarishi uchun mo'ljallangan.

Turli mamlakatlarda tartibga soluvchilar tijorat banklariga o'z mijozlari uchun kredit ta'tillarini berishdi, ularga ajratilgan kreditlar muammoga aylanmasligi uchun vaqt berishdi. Ammo, ba'zi mijozlar qarz to'lash uzoq uzaytirish uchun so'radi bor-da, ba'zi agar mablag' ular bor bo'lsa ham, qaytarish uchun rad qilgan holatlar bor edi. Kredit berishdan oldin tadbirkorlar va jismoniy shaxslar uchun skorlama tizimi, mikro, kichik va o'rta biznes va xususiy tadbirkorlik yirik korxonalariga qaraganda zaifroq, ular biznes yuritishda moliyaviy bilimlari cheklangan, moliyaviy resurslar, xodimlarning etishmasligi va soliq va soliq maslahatlariga ehtiyoj borligini ko'rishimiz mumkin.

Kreditlashning asosiy manbasi banklarning o'z mablag'lari hisobiga emas, balki ma'lum foiz to'lovlari bilan qaytarilishi kerak bo'lgan xo'jalik yurituvchi subyektlarning, aholining, davlatning vaqtincha bo'sh pul mablag'larini jalb qilish orqali shakllanadi. Bu mablag'larni omonatchilarga to'liq hajmda va belgilangan muddatlarda qaytarib berish uchun, avvalambor, tijorat banklari berilgan kreditlarni o'z vaqtida qaytishini ta'minlashi zarur. Aynan mana shu muammo bugungi kunda respublikamiz bank tizimi oldida yechilishi kerak bo'lgan eng dolzarb masalalardan biridir.

Kredit muammoli deb tan olingan taqdirda, bank tomonidan uning qaytishini ta'minlash uchun kerakli chora-tadbirlar ko'rilishi lozim. Amaliyotda qaytmayotgan kreditlar muammosini yechishning to'rtta asosiy usuli qo'llaniladi.

- Garovni sotish
- Aktivlarni sotish
- Qarzni restrukturizatsiya qilish
- Kreditni kengaytirish

U yoki bu usulni tanlashga biri qator omillar tasir ko'rsatadi. Bu jarayonda qarzdorning quyidagi xususiyatlarini hisobga olish maqsadga muvofiqdir:

- faoliyatning tashkiliy shakli;
- kredit shartnomasining amal qilish muddati;
- qarzdor qarzlarning aktivlarga nisbati;
- qarzdor kapitalining aktivlarga nisbati;
- aktivlarni joriy majburiyatlarga nisbati;
- sof daromadni sotish hajmiga nisbati;
- qaytarilmagan qarzlarning ulushi;
- qarzdorning joriy foiz to'lovlarini to'lay olish qobiliyati;
- kredit shartnomasini amal qilish davrida garov qiymatining o'zgarishi;
- kreditlarni qaytmaslik muammosini yechishning har bir usulini amalga oshirish

xarajatlarining qiymati.

Muammoli kreditlar bilan ishlash faoliyatini tizimli ravishda olib borish maqsadida muammoli kreditlarni tasniflashni quyidagi asosiy yo'nalishlari asosida olib borish maqsadga muvofiq bo'ladi: muddati bo'yicha, sifati bo'yicha, ta'minoti bo'yicha, resurs manbai bo'yicha, kreditni berish to'g'risidagi qarorni qabul qiluvchi subyekti bo'yicha.

Muammoli kreditlarni yuqoridagi yo'nalishlari bo'yicha tasniflash ularni bartaraf etish uchun bajarilishi kerak bo'lgan ishlarni to'g'ri va samarali rejalashtirishga yordam beradi. Shu bilan bir qatorda, kreditni qutqarish bo'yicha chora-tadbirlar o'zining ijobiy natijasini bermasa, kredit bo'yicha undiruvni nimaga qaratish lozimligini aniqlab olish muhim ahamiyatga ega bo'ladi. Shunday qilib, aksariyat bank inqirozlari rivojlanishining asosida banklarning kredit portfelida shubhali hamda umidsiz qarzdorlikning o'sishi yotadi.

Kredit portfelida muammoli kreditlarning mavjudligini aniqlagan har bir tijorat banki bunday kreditlar kelib chiqishining har bir holatini sinchiklab tahlil qilishi, shuningdek, kreditorning ham, qarzdorning ham manfaatlarini birdek hisobga olgan holda ularni bartaraf etish choralarini amalga oshirishi lozim. Amal qilmayotgan kreditlarni bartaraf etish bo'yicha u yoki bu usulni qo'llash haqida qarorni qabul qilishdan oldin, avvalambor, bunday aktivlarning paydo bo'lish sabablari bilan bog'liq masalalarni ko'rib chiqish, shuningdek, bankda muammoli kreditlar mavjudligini ko'rsatuvchi asosiy belgilarni o'rganish zarurdir.

"O'zbekiston Respublikasining Markaziy banki to'g'risida"gi qonunning 52 -moddasiga muvofiq, Markaziy bank tomonidan turli risklarni chegaralash maqsadida banklar uchun majburiy bo'lgan me'yorlar belgilanadi. Tijorat banklari tomonidan muammoli kreditlar bilan ishlashda balans hisobotini har bir tuzish sanasiga (har oyda) bank tomonidan kreditlarning qadsizlanishiga doir biron-bir obyektiv dalillar mavjudligi "Aktivlar sifatini tasniflash, tijorat banklari tomonidan ular bo'yicha ehtimoliy yo'qotishlarni qoplash uchun zaxiralarni shakllantirish va undan foydalanish tartibi to'g'risida"gi Nizomga va "Foizlarni o'stirmaslik to'g'risida"gi Nizomga (ro'yxat raqami 1304, 24-yanvar 2004-yil) hamda moliyaviy hisobotlarning xalqaro standartlariga muvofiq baholanadi.

Tijorat banklarda kredit oluvchilarni o'rganishda kredit ajratilishini so'rab taqdim etilgan ariza bank muassasasida bir necha bosqichda ko'rib chiqiladi. Bu bosqichlar quyidagi ketma-ketlikda bo'lishi mumkin:

1-bosqich - kredit arizasini ko'rib chiqish va qarz oluvchi bilan suhbat.

2-bosqich - kreditni qaytarish qobiliyatini o'rganish va tavakkalchilikni ssuda jihatidan baholash.

3-bosqich - kredit shartnomasini tayyorlash va izohlash.

4-bosqich - shartnoma shartlarining bajarilishi va kredit qaytarilishi ustidan nazorat.

Dastlabki uchta bosqichda kredit shartnomasini tayyorlash va kredit berilishi yuzasidan tashkiliy ishlar amalga oshiriladi. Qarz oluvchi korxonaga rahbari va bank boshqaruvchilari o'rtasida kredit shartnomasi imzolanadi.

To'rtinchi bosqich esa kredit shartnomasi shartlari bajarilishi, kreditlarning maqsadli ishlatilishi va o'z vaqtida qaytarilishi ustidan nazorat olib boriladi.

Bunday nazoratning asosiy maqsadi - davomiy tarzda navbatdagi qarz bo'yicha foizlar to'lanishini ta'minlash.

Kreditlarning qaytarilishi bilan bog'liq qiyinchiliklar tasodifan va birdaniga kelib chiqmaydi. Tajribali bank xodimi bunday qiyinchiliklarni ularning boshlanishidayoq aniqlab olishi mumkin va u muammoni hal qilishni hamda bankning foydasi uchun choralar ko'rishi mumkin. Bu choralarni vaziyat izdan no chiqquncha amalga oshirish kerak. Shuni ham inobatga olish kerakki, bankning zararlari qarzning qaytarilmasligi va foizlar to'lanmasligi bilangina cheklanib qolmaydi. Bankka keltirilgan zarar ancha ko'p va u boshqa sharoitlar bilan

ham bog'liq bo'lishi mumkin. Bankning obro'si tu shib ketadi, chunki muddati o'tib ketgan kreditlar bankning mavjud imidjini saqlash uchun kredit bo'limidan alohida e'tibor va ko'p vaqt talab qiladi.

Operatsiyalarning foydaliligi pasayishi sharoitida malakali kadrlarni ishdan ketishi xavfi kuchayadi. Bu yo'qotishlarning hammasi bankka qimmatga tushishi va qaytarilmagan qarzdin keladigan zarardan ko'p miqdorni tashkil etishi mumkin.

Kredit faoliyati davrida qarz oluvchi bankka buxgalteriya balansini, moliyaviy natijalar haqidagi hisobotni, naqd pul oqimi haqidagi hisobotni va boshqa hisobotlarni topshirib turishi kerak. Ularni tahlil qilib borish va o'tgan davr hisobotlari bilan solishtirib borish kreditning o'z vaqtida qaytish-qaytmasligini ko'rsatib berish mumkin.

Ko'plab o'zbek olimlarining maqolalarini o'rganishda asosiy e'tibor xorijiy amaliyotga asoslangan huquqiy bazani yangilash, davlat tomonidan imtiyozlar, imtiyozlar va preferensiyalar, ayrim tuman va chekka shaharlardagi banklarning kredit berish qobiliyati, bank hisobvaraqlarini ochish bilan bog'liq muammolar, biznesni ro'yxatdan o'tkazish, garov ta'minotining yo'qligi. Tijorat banklarining muammoli kreditlari ulushi ortib bormoqda. Shu munosabat bilan regulyator banklar NPL (ishlamaydigan kreditlar) ulushining o'sish sur'atlarini cheklashlari va nazorat qilishlari kerakligini ogohlantiradi.

Nazariy bilimlarga asoslanib, amalda tijorat banklari tadbirkorlikni rivojlantirish, qashshoqlikni kamaytirish va aholi turmush sifatini yaxshilashga qaratilgan "uyma-uy" kreditlari, moliyalashtirilgan loyihalarni taqdim etdi. Bir tomondan, aholining tijorat banklari kreditlariga bo'lgan talabi qondirilsa, ikkinchi tomondan, kredit mezonlari asosida ajratilgan kreditlar xavfi yuqori bo'lib, muammoli kreditlar toifasiga kiradi. Mavjud korxonalar o'nlab yillar davomida faoliyat yuritgan bo'lsada, o'sish sur'atlari sust va ular qarz botqog'iga olib kelishi mumkin bo'lgan banklardan kreditlarini to'lay olmasliklarini tushunishlari kerak.

Ko'pgina mamlakatlar singari, O'zbekiston ham ayollarning tadbirkorlik salohiyatiga ishonch bildirmaydi, ularning tadbirkorlik tendentsiyalarining o'sishiga unchalik ahamiyat bermaydi va gender to'siqlari ularni yirik biznesga kirish uchun kam sonli ayollarga aylantiradi. Mikro, kichik va o'rta biznes sub'ektlari tijorat banklari tomonidan asosan qisqa muddatli moliyalashtirish yoki kreditlash amaliyotidan keng foydalanadilar, banklar o'zlarining tahlillaridan venchur va boshlang'ich biznesni moliyalashtirishni yuqori xavfli amaliyot deb bilishadi. Milliy darajada aksariyat bank bo'lmagan moliya institutlari o'zlarining moliyaviy vositalaridan foydalanmaydilar, chunki korxonalarini moliyalashtirish va kreditlash bo'yicha foiz stavkalari xorijiy tajribadan ancha yuqori.

Boshqa mamlakatlarda ishlagan va o'z biznesini boshlash niyatida bo'lgan vatandoshlarimiz bilim va mablag' etishmasligi sababli bank va soliq mutaxassislariga murojaat qilishadi, ular mamlakatda o'rganilgan biznesni davom ettirish yoki qo'llashga sarmoya kiritsalar ham, biznesni boshlashni istamaslik.

Banklar, o'z navbatida, o'z xatarlarini himoya qilishni, ularni kamaytirishni ko'rib chiqadilar va Markov zanjiri effektini olish, ya'ni o'zaro bog'liq xatarlarning paydo bo'lishi natijasida xavfli loyihalarni moliyalashtirmaslikning to'g'ri yo'li ekanligini bilishadi.

Tijorat banklari NPV, IRR va PP ko'rsatkichlarini o'tgan ko'rsatkichlar bo'yicha tahlil qilish orqali mijozning kreditga layoqatligini prognoz qiladilar. Bank mijozni boy-bank boy, tijorat banklari o'z xodimlari uchun biznes yoki tadbirkorlik bilan shug'ullanish bo'yicha

treninglar tashkil qilishlari yoki tayyor autsorsing xizmatidan foydalangan holda mijozlarni o'qitishlari kerak bo'ladi. Banklar bank sektoridan mustaqil kuzatuvchilarni va tadbirkorlarni direktorlar Kengashiga tanlab olishlari va banklarning asosiy mas'uliyati sifatida tadbirkorlik va biznesni rivojlantirishga ko'maklashishlari kerak. Davlat tomonidan tadbirkorlikni rivojlantirish jamg'armasidan beriladigan kreditlar imtiyozli, uzoq muddatli, venchur va boshlang'ich kreditlar bo'lib, ularni bank kredit portfelidagi muammoli aktivlar toifasiga kiritmaslik va ularni davlat tomonidan qoplash tavsiya etiladi.

Davlat statistikasi bankrotlik va defolt holatida bo'lgan korxonalar ro'yxatini yuritishi kerak. Chunki bugungi kunda biznes va tadbirkorlar dunyosida bank aktivlarini muammoli aktivlarga aylantirgan odamlar ro'yxatini yuritish maqsadga muvofiqdir. Kollektor faoliyatiga ruxsat berilishi kerak. Banklardagi raqobatbardosh moliya institutlari sonini ko'paytirish, bugungi kunda moliyaviy xizmatlar ko'rsatadigan bankdan tashqari muassasalar soni cheklangan, ularga regulyator tomonidan ruxsat berilishi kerak.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoev ta'kidlaganidek, «muammoli kreditlarni qaytarish banklarning imkoniyatlarini yanada kengaytirishini, ularni undirish bo'yicha banklar, qarzдор korxonalar, kompaniya va uyushmalar, hududlar rahbarlari birgalikda ish olib borishi zarurligi lozim».

Kredit portfeli sifati va tavakkalchiliklarni boshqarish sifatini yaxshilash, kreditlash hajmlari o'sishining mo'tadil darajasiga amal qilish, muvozanatlashgan makroiqtisodiy siyosat yuritish, korporativ boshqaruvni takomillashtirish va xalqaro miqyosda amaliy tajribaga ega bo'lgan menejerlarni jalb qilish, moliyaviy tavakkalchiliklarni baholash uchun texnologik yechimlarni tatbiq etish orqali bank tizimining moliyaviy barqarorligini ta'minlash O'zbekiston Respublikasining bank tizimini isloh qilishning ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida belgilab berilgan.

Turli ilmiy manbalarda "tijorat banklari kredit portfeli" tushunchasi bank tizimi faoliyati bilan bog'liq munosabatlarni anglatadigan asosiy tushunchalardan biriga aylanib qoldi. Uning tez orada ommalashib ketishiga sabab shundaki, "kredit portfeli" tijorat banklarining kredit bilan bog'liq butun faoliyatida hal qiluvchi o'rin tutadi. "Kredit portfeli" tijorat banklarining kredit berish imkoniyatlarini ko'rsatadigan omillardandir.

Shu bois, tijorat banklarida kredit portfelini samarali boshqarish muhim vazifalardan biridir. Bank kredit portfelini boshqarish tizimi faoliyatining zamirida to'rt asosiy tamoyil turadi:

Birinchidan, O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining «Tijorat banklarida aktivlar sifatini tasniflash va aktivlar bo'yicha ehtimoliy yo'qotishlarni qoplash uchun zaxiralar shakllantirish hamda ulardan foydalanish tartibi to'g'risida» gi talablari doirasida bank kreditlari asosiy mezonlar bo'yicha muntazam ravishda baholanadi;

Ikkinchidan, bank tomonidan ajratilayotgan kreditlarning ta'minlanishi ustidan nazoratni amalga oshirish. Bunda shuni hisobga olish zarurki, ta'minot kredit berilayotganda uni so'ndirishning bosh manbai hisoblanmaydi. Bank ta'minotdan kredit so'ndirilmasligi risklarini kamaytirish maqsadida foydalanadi, xolos.

Uchinchidan, kredit monitoringini amalga oshirish. Kredit portfeli monitoringi quyidagilarni nazarda tutadi:

- a) kreditni monitoring qilish;

b) kredit portfelini monitoring qilish.

Hozirgi paytda iqtisodiyotni rivojlantirishga yo'naltirilayotgan bank kreditlar hajmi oshishi, bank kreditlaridan foydalanayotgan turli mulkchilik va xo'jalik yuritish shaklidagi mijozlar miqdori ko'payishi va banklar tomonidan berilayotgan kreditlarni oqilona joylashtirish va ular samaradorligini oshirish, berilgan kreditlar hamda ular bo'yicha hisoblangan foizlarni o'z vaqtida undirib olishni ta'minlash banklar kredit portfeli ustidan doimiy monitoring olib borishni talab etmoqda.

To'rtinchidan, kredit portfelini auditdan o'tkazish va kredit risklarini boshqarish. Kredit portfeli ichki va tashqi auditorlar tomonidan audit tekshiruvidan o'tkaziladi.

O'qitilgan, ishbilarmon shaxslarni Klaster va segmentlarga bo'lish, banklar hali ham mintaqalarda tadbirkorlikni rag'batlantirmoqda, ammo bu etarli emas. Shu bilan birga, moliyaviy savodxonlikka odamlarga daromadli sohalarda, shu jumladan bank depozitlarida daromadlarini qanday oshirishni, ular va ularning oilalari o'z bizneslarini qanday boshlashlari, bilganlari bilan shug'ullanishlari va davlat va korporativ qimmatli qog'ozlardan daromad olishlarini o'rgatish orqali erishish mumkin. va valyuta savdosi.

- Ijtimoiy mas'uliyat sifatida banklar o'z mablag'lari hisobidan biznes sohasi uchun mutaxassislar tayyorlashlari kerak. Tijorat banklarining biznes va tadbirkorlik sohasidagi mutaxassislarini qayta tayyorlash va o'z mijozlari va mijoz bo'lmagan shaxslarga biznes va tadbirkorlik sohasidagi keng ko'lamli loyihalarni ilgari surish;

- Mijozlarni bilim va hayotiy tajribaga asoslangan ota-onalar biznesini yoki tadbirkorligini davom ettirishga undash;

- Bilim olish, o'qish va kasbni yanada takomillashtirish uchun motivatsiya;

- Biznes yoki tadbirkorlikni boshqarish, moliyaviy menejment tizimi, xatarlarni baholash va boshqarish, korxonalar balansi va buxgalteriya hisobi asoslarini takomillashtirish, milliy va xorijiy shartnomalar bilan ishlashga o'rgatish;

- Bank mijozlariga ota-ona biznesini qanday davom ettirish mumkinligi, oilaviy biznesni keyingi avlodga qanday o'tkazish va qachon, o'z biznesini davom ettirish qanchalik oson bo'lishi, kelajakdagi tadbirkorlarga qanday to'lash haqida fikr berish. o'z ishi, maslahat va yo'l-yo'riq, ustoz, muvaffaqiyatli B2B-ni ishga tushiring, biznes muzokaralari sirlari va ularni amalda qo'llash;

- Tayyor biznes va tadbirkorlik sub'ektlarini davlat ro'yxatidan o'tkazish, manfaatdor tomonlar bilan aloqa o'rnatish, biznes va tadbirkorlik sohasidagi bozor sharoitlarini o'rganish va tadqiq etish;

- Bozorni tahlil qilish turlarini o'rgatish, tahlil asosida biznes-reja tuzish, biznes-rejani yozishning ahamiyati va aniqligi to'g'risida tushuncha berish;

- Biznes va tadbirkorlik uchun nom (biznes nomi) yaratish va tanlashning ahamiyati, tadbirkorlik va biznes hayoti tushunchasi, yo'qotishlarni bartaraf etish yoki biznes barqarorligiga erishish tamoyillari" g'alaba qozonish " va brend yaratish;

- Soliqlar va soliq masalalari, byudjet daromadlari, imtiyozlar va preferensiyalar, subsidiyalar va grantlar kabi imtiyozlarni amalda qo'llash usullari;

- O'z mablag'lari va bank kreditlari hisobidan tanlangan biznesni moliyalashtirishda aylanma mablag'lar va asosiy vositalar, akkreditivlar, lizing, loyihalarni moliyalashtirish,

qimmatli qog'ozlar, sheriklik, klasterlar, segmentlar va birlashmalarni sotib olish kabi moliyalashtirish usullari to'g'risida batafsil ma'lumot almashish;

- Qiyin vaziyatlarda yechim topish, stressning oldini olish, o'ziga ishonch kabi hissiy tuyg'ularni berish;

- Raqobat va raqiblar, sheriklik va ishonchga asoslangan biznesni rivojlantirish; ular eksport salohiyatini kengaytirish, banklar orqali valyuta operatsiyalarini kengaytirish yo'llarini o'rganadilar. U oilaviy biznesni boshlash, biznesni keyingi avlodga o'tkazish va o'tkazish, tadbirkorlik asoslari va amaliy tushunchalarni o'rgatish yoki biznesni yopish kabi muhim jarayonlarga qaratilgan. Banklar tomonidan tanlangan va tasdiqlangan nomzodlar tadbirkorlarga loyiha tashabbuskori sifatida, tadbirkorlik faoliyati asoslaridan tortib, foyda (foйда) ga va ehtimol katta biznes toifasiga kirgunga qadar bosqichma-bosqich yordam beradi.

Biz tanlagan maqola kredit skoringi, sukut bo'yicha yo'qotish, ehtimollik defolti va sukut bo'yicha ta'sir qilish kabi minimal yo'qotishlar bilan kreditlash yoki moliyalashtirish shartnomalariga qaratilgan. U kelishuv yoki uning mijozlarining moliyaviy qiyinchiliklari tufayli kelajakda bankka etkazilgan zararni hisoblash usullari bilan hisoblanadi. Tijorat banklariga tadbirkorlar yoki biznes egalari va xodimlarini o'qitish va tashkil etishni taklif qiladigan barcha narsalarga qo'shimcha ravishda, natijada ularning bilimlarini oshirish orqali ularga to'g'ri yo'lni ko'rsatish orqali ularning xatarlarini kamaytirish, banklarning xavfi sezilarli darajada kamayadi va banklar o'z mijozlariga nisbatan ko'proq fikrlashadi, tadbirkorlik moddiy va ma'naviy jihatdan har tomonlama rag'batlantiring. Banklarda nafaqat bank biznesiga, balki mavjud biznes tizimining boshqa sohalariga ham kirib boradigan mutaxassislar bo'ladi.

Bizning maqolamizda banklar va direktorlar Kengashi, aktsiyadorlar va manfaatdor tomonlar uchun ijtimoiy mas'uliyat haqida tushuncha yaratish uchun taqdim etilgan g'oyalardan. Xatarlarni boshqarish ko'plab korporativ strategiyalarning asosidir. Yillar davomida to'plangan obro' - e'tibor korrupsiya mojarolari yoki ekologik ofatlar kabi hodisalarda bir necha soat ichida yo'q qilinishi mumkin. To'g'ri xulq-atvor korporativ madaniyatini yaratish orqali xatarlarni kamaytirish mumkin. Bunday harakatlar natijasida banklar o'z obro'sini, mijozlarini yanada oshiradi va o'zlarini xavf-xatarlardan himoya qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Коваленко Сергей Борисович, Швейкин Игорь Евгеньевич Кредитный портфель банка и его роль в предотвращении кредитного риска // Промышленность: экономика, управление, технологии. 2019. №1 (75). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n7kreditnyy-portfel-banka-i-ego-rol-v-predotvraschenii-kreditnogo-riska>.

2. Омонов А.А., Коралиев т.М "Пул ва банклар" Дарслик. Т.: "ИКТИСОД-МОЛИЯ", 2019 й. - 461 б.

3. Маликова Дилрабо Муминовна, Бурханов Искандар Шухратович КРЕДИТНЫЙ ПОРТФЕЛЬ БАНКОВ И МЕТОДЫ ЭФФЕКТИВНОГО УПРАВЛЕНИЯ ИМ // ЖМВМ. 2023. №3. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/kreditnyy-portfel-bankov-i-metody-effektivnogo-upravleniya-im>.

4. Бектемиров Абдумалик, Маликова Дилрабо Муминовна, Каримов Мардон Акрам Угли ТИЖОРАТ БАНКЛАРИДА МУАММОЛИ КРЕДИТЛАРНИ БОШКАРИШ АМАЛИЁТИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ //

ЖМВМ. 2023. №2. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/tizhorat-banklarida-muammoli-kreditlarni-bosh-arish-amaliyotini-takomillashtirish>.

5. Бектемиров Абдумалик, Маликова Дилрабо Муминовна, №рНаЗароВ Умид Наржигитович БАНК КРЕДИТ ПОРТФЕЛИ ВА УНИ САМАРАЛИ БОШКАРИШ ЙУЛЛАРИ // ЖМВМ. 2023. №2. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n7bank-kredit-portfeli-va-uni-samarali-bosh-arish-y-llari>.